

SADRŽAJ

PREGOVOR	7
1. USLOVI EKSPLOATACIJE MOTORNIH VOZILA	9
2. KLASIFIKACIJA AUTOBUSA I TERETNIH VOZILA	13
2.1 Vozila za prevoz putnika – autobusi.....	13
2.2 Vozila za prevoz tereta – kamioni	16
3. OSNOVNE DIMENZIJE MOTORNIH VOZILA	
I MASA VOZILA.....	17
3.1 Osnovne dimenzije motornih vozila.....	17
3.1.1 Termini i definicije.....	17
3.1.2 Najveće dozvoljene gabaritne dimenzije vozila	20
3.2 Masa vozila.....	20
3.2.1 Termini i definicije.....	20
3.2.2 Najveća dozvoljena masa vozila i opterećenje po osovina.....	21
4. ODREĐIVANJE OSNOVNIH DIMENZIJA MOTORNIH VOZILA.....	23
4.1 Autobusi	23
4.1.1 Dužina, širina i visina autobusa.....	23
4.1.2 Osovinski razmak, prednji i zadnji prepust	24
4.1.3 Visina poda.....	24
4.1.4 Planiranje putničkog prostora.....	25

4.1.4.1 Razmak između sedišta	26
4.1.4.2 Širina sedišta	26
4.1.4.3 Širina prolaza	26
4.1.4.4 Broj, širina i visina vrata i visina putničkog prostora	26
4.1.4.5 Broj, širina i visina stepenica	27
4.1.4.6 Dimenzionisanje prtljažnog prostora.....	27
4.1.5 Dimenzionisanje površine prostora za putnike za gradske autobuse	27
4.1.6 Izbor položaja motora.....	28
4.2 Teretna vozila – kamioni	31
4.2.1 Određivanje gabaritnih dimenzija kamiona	31
4.2.2 Određivanje osovinskog rastojanja, prednjeg (l_{pp}) i zadnjeg prepusta (l_{zp}).....	35
5. ODREĐIVANJE UKUPNE TEŽINE VOZILA I RASPODELA TEŽINE PO OSOVINAMA	37
5.1 Raspodela težine po osovinama.....	39
6. ODREĐIVANJE BROJA TOČKOVA PO OSOVINAMA I DIMENZIJE PNEUMATIKA	43
7. ODREĐIVANJE POTREBNE SNAGE I OSTALIH KARAKTERISTIKA MOTORA	45
7.1 Proračun otpora pri kretanju	45
7.1.1 Otpor kotrljanja – R_f	46
7.1.2 Otpor vazduha – R_v	47
7.1.3 Suma stalnih otpora – ($R_f + R_v$)	48
7.2 Proračun snage za savlađivanje stalnih otpora pri kretanju	49
7.2.1 Snaga za savlađivanje otpora pri kotrljanju – P_f	49
7.2.2 Snaga za savlađivanje otpora vazduha	50
7.3 Karakteristike motora	51
7.3.1 Određivanje merodavne maksimalne snage motora P_{emax}	52
7.3.2 Koeficijenti elastičnosti (prilagodljivosti).....	55
8. PRORAČUN PREOSNOG ODNOSA U GLAVNOM PREOSNIKU I POJEDINIM STEPENIMA PREOSA MENJAČA	57
8.1 Određivanje preosnog odnosa u glavnom preosniku – i_o	57

8.2	Određivanje prenosnih odnosa menjača	58
8.2.1	Određivanje prenosnog odnosa u prvom stepenu prenosa u menjaču	58
8.2.2	Određivanje prenosnog odnosa u ostalim stepenima prenosa u menjaču	61
9.	DIJAGRAMI KOJI DEFINIŠU POJEDINA DINAMIČKA SVOJSTVA MOTORNOG VOZILA.....	63
10.	IZBOR VOZILA.....	71
11.	PRIMER REŠENOG GODIŠNJEG ZADATKA (TERETNO VOZILO).....	75
12.	PRIMER REŠENOG GODIŠNJEG ZADATKA (AUTOBUS).....	111
	LITERATURA.....	143
	VAŽNIJE UPOTREBLJENE OZNAKE.....	145

PREDGOVOR

Uputstvo za izradu godišnjeg zadatka iz predmeta “Motorna vozila”, namenjeno je studentima druge godine Odseka za drumski i gradski saobraćaj i transport. Nastalo je kao potreba da se poboljša efikasnost časova vežbi i pomogne studentima u izvršenju njihovih obaveza na predmetu “Motorna vozila”.

Korišćenjem uputstva pri izradi godišnjeg zadatka od studenata se očekuje da ovladaju problematikom izbora vozila za izvršenje određenih transportnih zadataka. Date su smernice u postupku određivanja osnovnih dimenzija vozila, gabaritnih dimenzija tovarnog odnosno putničkog prostora, vodeći računa o važećim zakonskim ograničenjima i važećim standardima u oblasti motornih vozila. Prikazan je postupak određivanja ukupne težine vozila, raspodele opterećenja po osovinama, određivanja broja točkova po osovinama. Dato je neophodno gradivo na osnovu kojeg studenti mogu u zavisnosti od transportnog zadatka da izvrše izbor pojavnog oblika tereta i njegov racionalan smeštaj u cilju optimalnog iskorišćenja tovarnog prostora, odnosno izvrše organizaciju i smeštaj putnika u putničkom prostoru autobusa. Pri rešavanju ovih zadataka studenti koriste i znanja koja stiču kroz druge predmete u toku studija na Saobraćajnom fakultetu. Takođe jedan od ciljeva izrade godišnjeg zadatka jeste da studenti kroz izradu vučnog proračuna za izabrano vozilo ovladaju nastavnom materijom i time se pripreme za polaganje pismenog dela ispita.

U ovoj knjizi su dati i primeri dva rešena godišnja zadatka koji se odnose na dvoosovinska vozila (teretna vozila i autobuse). Zadaci su prezentirani u obliku u kome su predati. Nisu vršene nikakve dodatne korekcije osim što je u toku iz-

rade kontrolisano da li su korektno usvojene polazne veličine i da li je tačno izvršen proračun. Tehnička obrada je na nivou koji se inače zahteva.

U Beogradu, februara, 2017. godine

Autor